

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a :

Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu anu 14 fr. pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienn cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;

si mai sus 5 fl v. a

Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Er banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Nr. 1856.

Prea onoratoriloru protopresviteri, si onorata preotime din eparchi'a Aradului!

Din aratarile consistorieloru nóstre, vedindu veneratulu nostru sinodu eparchialu, o regretabila decadintia materiala si in urm'a acesteia si o decadintia morala, in unele pãrti ale eparchiei, si considerandu ca starea si desvoltarea bisericeii nóstre, este strinsu legata de sörtea poporului nostru: prin conclusulu seü din 18/30 Aprilie a. c. Nr. 38, — intre altele, — a avisatu pre ambele nóstre consistorii, a stãruu cá banii bisericeiloru elocati la privati, sè se incasseze pe rendu si cu incetulu, si sè se depuna in casse de pastrare, pentrucã apoi la oca siuni binevenite, sè se cumpere pamenturi, pe seama comuneloru bisericesci, din alu caroru venitu sè se acopere trebuintiele cultului, avendu a sucurge si dieces'a cu imprumuturi — in casuri de lipsa, — la cumpararea ataroru pamenturi.

Cunoscëndu noi importantia cea mare a cestiunii acesteia, si dorindu cá si preotii si fruntasii nostri se o intielga tot mai multu, ni-amu rezervat comunicarea amintitului conclusu, pre acestu timpu, liberu de ocupatiuni economice, cand fie-carele preotu póte medita mai serios asupr'a ei, totodata insotindu-o cu urmãtoarele explicãri si din partea nóstra.

Noi adeca suntemu de acea convingere, cumca dela bun'a ingrigire si sporire a averiloru bisericesci va depinde multu, nu numai ridicarea preotimei si a invetiatorimeii nóstre, dar si ridicarea bisericeii si a natiunei nóstre preste tot, pentru cá: sporirea averiloru bisericesci, are de urmare asecurarea si ameliorarea dotatiunei preotiloru si a invetiatoriloru nostri; ér asecurarea si ameliorarea dotatiunei preotiloru si a invetiatoriloru nostri, are de urmare bun'a crescere a filoru si ficeloru preotiloru si invetiatoriloru; apoi asemenea bunacrescere are de urmare sporirea inteligentiei nostre, flórea ori càrui poporu, ori carei natiuni, precum si sporirea comericiului, in-

dustriei, a meseriloru, si prin acestea ridicarea clasei de mijlocu si la noi, a carei lipsa este fórte simtita.

Tot din asemenea consideratiuni am purcesu noi si la infiintiarea fondului preotiescu diecesanu in 1877. Si prin acelu fondu am intentionatu dotarea preotiloru, mai alesu spre scopulu, de a cresce bisericeii si natiunei, o inteligentia mai numerosa, menita a strabate in tóte clasele societãtii. Dar tocma pentru-cã acelu fondu se póta satisface cât mai curend asteptãrii, am combinatu, cá dupa câtiva ani de crescere si intarrire, cu ajutoriulu lui, sè se infiintieze in fie-care parochie câte unu fondu parochialu specialu, numai pentru acea parochie, cumparandu-se pamenturi, — când se vor oferi oca siuni bune. —

Tot acest'a este sensulu si alu sus amintitului conclusu sinodalu. Si prin acelu conclusu se intentioneza ingrigirea si sporirea averiloru bisericesci, prin cumpararea de pamenturi, la oca siuni binevenite. Apoi cine nu scie ca mentiunea averiloru bisericesci este si sustienerea functionariloru bisericesci, intre cari si preotulu si invetiatoriulu. Inse folosulu celu mai mare, din sporirea averiloru bisericesci i-lu trage poporulu, nu numai càci se ajuta crescerea unei inteligentie alese si mai numerose pentru poporu; dar si càci pamenturile lui cumparandu-se prin biserici nu trecu in mani streine, de unde nu se mai rentorcu nici la elu nici la urmasii lui, ci trecu la bisericea lui, care ori si când i-le póte restitui lui ori urmasiloru lui, si apoi preste acést'a, càci sporindu-se averile bisericesci poporulu are unde sè se imprumute, la ai sei, in vreme de lipsa, pentru a scapã de cursele camatarniciloru.

Precumca prin cumpararea de realitati se sporescu averile bisericesci, nu vom provocã la alte dovedi, ci vom spune numai, cea ce scimu cu totii, cât de usioru se cheltuiescu in unele pãrti banii bisericesci, chiar si pe lucruri de luxu cari s'ar putea incungiurã, si cu cáta usiorintia se dau, in alte locuri, imprumutu acei bani, fara garantia, si asia cât de usioru se periclitieza averea miscãtoare a bisericeii;

precandu pamentulu neputandu-se spesá, nici impru-
mutá, remane cea mai secura avere in lume, care
resplateste mai bine cametele capitalului investitu in
elu, si preste acést'a elu din anu in anu tot cresce
in pretiu.

Se ne inchipuimu numai cât de bine erá, si
unde amu fi ajunsu pana acum'a, daca imbuneóra —
inainte cu 20—30 de ani, când si poporul nostru
erá in mai buna stare materiala, si celelalte im-
prejurari erau mai favorabile, fie-care comuna bise-
ricésca, ar fi cumperatu, mai antaiu, numai câte unu
patrariu de sessiune pamentu, si daca din venitul
acelui'a aru fi mai cumparatu si alu doilea, apoi dupa
timpu si alu treilea si alu patrilea patrariu?

In chipulu acest'a astadi fie-care biserică a
nóstra, ar avea câte un'a séu mai multe sessiuni de
pamentu, din alu caroru venitu s'ar acoperi o mare
parte a plătiloru invetiatoresci si a birului preotiescu,
si asiá poporul s'ar usiórá de aceste sarcini, ér pre-
otii si invetiatorii si ar capatá regulatu si la timpu
competintiele lor. Ba s'ar mai putea si ameliora do-
tatiunile invetiatoresci si preotiesci, si apoi preste a-
cestea, câte pamenturi de ale ómenitoru nostri n'ar
fi trecutu in mani streine!

Daca inse din nenorocire, — in acele timpuri
mai bune, s'a iutrelasatu acést'a, ar fi mare pecatu
a nu o face acuma, ar fi pecatu contra nóstra si a
poporului nostru, ér raspunderea ar cadea mai multu
pe preotime de sus pana josu.

Deci pre langa acestea, mai aducendu aminte
onoratei nóstre preotimi, cà intre imprejurările de a-
cuma, **birulu**, ce forméza o parte esentiala a do-
tatiunei preotiesci, ba chiar si **stol'a**, in multe pãrti,
a devenitu tare nesecure, nu aflamu destule cuvinte
prin cari sei aratamu marea importantia a acestei
cestiuni, si se provocãmu pre unulu fie-carele dintre
preotii nostri si pre toti impreuna, se apretieze si
se valideze acelu conclusu, cu totdeadinsulu. Adeca:
se ingrijésca cât mai bine si mai conscientiosu de
banii bisericeii, se-i incasseze incetu si pe rendu, si
la ocasiune binevenita se cumpere pamentu pe séma
bisericeii, cerendu si intrevenirea Consistoriului la casu
de lipsa.

Pentru acei preoti, cari aru dorí a intielege si
mai bine idea acést'a, espunem mai josu trei esem-
ple, dintre casurile ce au obvenitu nu de multu, in
dieces'a nóstra, si anume:

Inainte cu 4—5 ani vëndiendu-se niste pa-
mentu erarialu, in hotarulu comunei Cianadulu m. la
recomandarea Nóstra, a cumperatu si comun'a nóstra
bisericésca 100 de jugere catastrale, din acelu pa-
mentu, cu suma totala de 17,000 fl, care suma sè
se platésca in 10 ani, cu câte 1700 fl. pe anu si
cametele obveninde. Neavendu inse comun'a banii de
lipsa, de locu dupa cumparare, a datu in arenda pe
10 ani cele 100 jugere, la niste ómeni vrednici,
cari s'au obligatu, in cei 10 ani de arenda a platí
intregu pretiulu cumparării de 17,000 fl. Astfelu

deci dupa 10 ani, din cari a trecutu dejá 4—5, a-
celu pamentu va remanea comunei bisericesci, liberu
de ori ce sarcini, din a càrui folosire, comun'a va
avea unu venitu de celu pucinu 1500 fl. pe anu
din care venitu se póte ajutá la tóte lipsele ei. —
Éta unu resultatu alu bunei combinatiuni.

Unu altu esemplu: inainte de 6—7 aui, a in-
ceputu a cumpara si biseric'a nóstra din Zsadani, a-
ntaiu câte unu patrariu, pana a ajunsu la o sessi-
une de pamentu, din care acum'a se acopere plat'a
invetiatorésca, pe care, mai nainte o platea popo-
rulu, din pung'a s'a. — Éta alu doilea resultatu alu
unei bune combinatiuni

Unu alu treilea esemplu este: ca inainte cu 8
ani, avendu cutare biserică unu capitalu de 3000 fl.
a càrui interese erau preste 200 fl. pe anu, si preste
acést'a mai avendu si dela tasuri, clopote, prapori
scaune vre-o 300 fl. de tot dar unu venitu de preste
500 fl. pe anu, si ingrijindu-se bine acei bani, in
cei 8 ani, au crescutu la sum'a de 8000 fl. Dupa
acestu capitalu se capata interese de preste 600 fl.
pe anu, si mai incurgendu si din tasuri, clopote,
scaune si altele preste 300 fl. biseric'a are acum'a
unu venitu anualu de preste 900 fl. deci i s'a sfa-
tuitu se dee din cele 900 fl. in plat'a invetiatoriului
300 fl. si in birulu preotiescu 300 fl. cá asia sè se
usioreze si poporul de aceste sarcini, mai rema-
nendu si bisericeii unu venitu curatu de 300 fl. —
Éta si alu treilea resultatu alu bunei ingrijiri.

Astfelu trebue se faca toti preotii nostri, si
se nu astepte se li faca altii, nici se nu astepte
tóte dela poporu, care inca are prea multe greutãti.
Astfelu facu si preotii altoru confessiuni ingrijin-
du-se ei de sine. Astfelu facendu unulu fie-carele
in parochi'a s'a, in curendu se va ameliorá si sór-
tea preotiloru si a poporului. Si celu ce astfelu va
face, va bine meritá de increderea poporului, a su-
perioriloru sei, precum si a posteritãtii. Cea ce noi
dorindu din inima, si rugandu pre Dumnedieu se ne
ajute si la ácestu lucru mare si insemnatu, cu bine-
cuventare archierésca, am remasu

Aradu, in 26. Octomvre 1889.

Alu Vostru tuturoru

de binevoitoriu:

Ioanu Metianu, m. p.

Episcopulu Aradului.

O` santire de biserică.

Torontalu, 2 Nov. 1889.

Dieces'a nóstra are se inregistreze in anelele
sale o nota imbucuratória despre progresulu desvol-
tatu de credinciosii sei din comun'a Iancahidu, ca-
rii-si vedu astadi implinita cea mai ferbinte dorintia
a loru de aprópe de 50 de ani, prin edificarea unui
superbu locasiu alu Domnului.

Intre imprejurarile nstre de astadi e lucru insemnatu, cand vedemu, că o comuna romanésca că a Iancahidului — carea in privinti'a materiala sta mai slabutiu, si redica unu attu de frumosu altaru, pentru a laudă si a se rog Celui ce unicu alina suferintiele, — cci — ca in genere la noi — comunele romanesci sunt avisate numai si numai la poterile loru proprii si déca le trebuie biserica ori scóla, li se raspunde indiferentu : faceti-ve. Si o si facu ei, pentru-că le intielegu folósele, — de unde resulta c mergem inainte, desi incetu, dar totu mergemu.

Iancahizanii inca in anulu 1847 au inceputu cladirea acestei biserici si zidurile erau deja redicate din fundamentu, când deodata ii ajunse plagă anului 48 si murindu-le maestrulu, zidurile s'au derimatu pana la fundamentu, pre carele astadi — dupa 40 de ani — s'a inaltiatu din nou din materilu nou si solidu, costandu aprópe 15 mii fl. Acuma terminata, cu fala vorbesce de barbatia credinciosiloru si a slugitoriloru sei.

Actulu solemn u alu sfintirii s'a petrecutu in Duminec'a trecuta la 29 Octomvre st. v., sub conducerea parintelui protopresviteru P. Miulescu c pontifice, impreuna servindu cu parintele localu N. Raichiciu si inca alti doi preoti, — presenti fiindu o multime de credinciosi si unu publicu numerosu. Cu prilejulu acesta parintele protopresviteru tienu si o predica frumósa si instructiva, despre insemnatatea bisericii si despre buna intielegere.

Dupa terminarea sfintei Liturgii poteai ceti de pre fetiele tuturoru o multumire sufletésca si in ochi vedeai licurindu lacrimi de bucurie, cci si vedu odata dorinti'a realizata dupa attea osteneli si staruintie de 40 de ani.

Onre conducetoriloru si credinciosiloru celoru cu astfelu de staruintie si dorintie !

La amdi parintelele N. Raichiciu, parochu localu, a intr'unitu la ospital'a sa msa pre toti spetii din locu si juru, unde s'a redicatu mai multe toaste : pentru Ilustritatea Sa bunulu nostru archipastoru ; pentru parintele protopresviteru tractualu ; pentru parintele referentu consistorialu Aug. Hamsea, carele a staruitu si a venitu asia dicendu la ideia reedificarii acestui altaru, prin propunerea d'a-se arendă islazulu pana se aduna banii necesari ; pentru parochulu localu si familia, si pentru alte persóne, cari s'au interesatu de redicarea acestui locasiu sfantu.

Petrecerea a duratu vialu pana tardiu sr'a, — ducendu fiecare cu sine suveniruri placute.

Valmag.

Computulu.

(Continuare si fine.)

Dupa metoda mechanica, dupa cum e cunoscutu, se da eleviloru se invetie din Aritmetica attea si mai attea regule de rostu, pe urma apoi veneau exemplele, care se alegeau nu atta cu privire la trebuintiele vietii practice, că numai pentru de a ilustra prin ele regulele invtiate de rostu si pentru de a face, ca acelea cu atta mai vertosu se se „intiparesca in memori'a eleviloru ;“ de aci multele exemple de computu si in scóla poporala cu numeri mai mari de cum vinu inainte in viatia de tóte dilele, nesce exemple scóse chiaru din algebra, cu care se deprindeau su mai bine perdeau timpulu elevii, numai pentru ca se sternsca admiratiune la esamene.

Metoda euristica delaturza cu totulu invetiarea de reguli abstrase, si in loculu acelora pune judecata eleviloru, carea trebuie se o conduca invetiatoriulu prin exemple de asia, incátu ea insasi se afle calea pre carea trebuie se mrga cineva daca vr se desface problemele de computu ce vinu inainte in viatia. Exemplele ce au de a servi scopului acestuia sunt de a se lu'a din viatia, din comerciulu de tóte dilele ; caci namai prin exemple luate din viatia vomu pot pregati pe elevii nostrii pentru viatia.

Dar pentru ca copii sa fia in stare a patrunde deplinu fiintia si insemnatatea exempleloru, cu care-i deprindem la computu, e de lipsa a-le comunic'a recare cunoscintie reale precum d. e. despre folosulu si pretiulu ce-lu au unele lucruri, cu care se servescu menii ca cu medilóce materiale in viatia, despre bani, despre cumperare si vindere, despre lucru, castigu si avere misicatre si nemisicatre, despre folosirea legala a proprietatii streine sub diferitele forme de imprumutu, zalogire si arendare, despre interese (camete) despre feliuritele mesuri ce vinu inainte in comerciulu de tóte dilele, despre impartirea timpului, in scurtu, despre tóte lucrurile, la care se aplica numerii si asia se face computu cu ele.

Din cele espuse pana aci urméza asiadara, c computulu in scól'a poporala este de a se tract'a nu pe bas'a Aritmeticei, carea si are loculu seu firescu in scólele mai inalte, ci pe bas'a exempleloru practice, ce ni le da viatia de tóte dilele.

Dar pentru ca elevii in modulu acesta se se póta deprinde la computu cu succesu bunu, se cere prea firesce ca invetiatoriulu se scia alege bine exemplele, si apoi se le scia si arangia, se le scia pune in rendu de asia, inct se curga firecse unulu dintr'altulu, va se dica, se le puna asia in rndu, incátu intielegerea fiecarui exemplu se fia pregatita prin cele de mai inainte.

Pentru de a ne poté orienta la alegerea si intrebuintiarea esempleloru trebue se tinem neintre-ruptu in vedere scopulu principalu alu acelor'a, carele este de a face pe copii ca se formeze numeri. De aci urméza, cà precum avem se conducemu pe copii la formarea de numeri intr'unu modu séu intraltulu, asia avem se intocmim si esemplele.

Se vedemu deci in câte moduri se potu forma numerii !

a) Formarea cea mai simpla a numeriloru este, déca lângă „Unu“, carele este numerulu fundamen- talu, mai punem „Unu“ si se face „doi“ ; daca“ mai punemu „unu“ se face „trei“ si asia mai departe. Formarea numeriloru in modulu acesta o infacisiemu prin linióre pe tabla, prin degete, prin plumelele masinei de computu ori prin alte lucruri.

Dupa ce am facutu pe copii se formeze ore câtiva numeri îi intrebam despre cuprinsulu lor, si adeca i-i intrebamu câtu e d. e. „trei“, „siete“ „optu“ ? La care au se ne respunda : „trei“ e „unu“ si âncă „unu“ si âncă „unu“, sau „trei“ e „doi“ si âncă „unu“ séu „trei“ e „unu“ si âncă „doi“.

Desfacerea numeriloru in modulu aretatu con- tribute fôrte multu la aceea, ca elevii se-si formeze idei chiare despre numeri, ceea ce se cere neaparatu daca e ca se póta cugeta in numeri, cu alte cuvinte, ca se póta face computu cu judecata si pricepere. Desfacerea numeriloru au se o faca elevii mai an- tãiu de rostu si dupa aceea se o infacisieze prin puncte ori linióre pe tablitiele lor.

Dupa deprinderile acestea punemu pe copii ca numerii ce-i cunosc sa-i spuna in rendu dupa cum urméza unulu dupa altulu va se dica îi punemu sa numere.

b) Dupa cum ne-am urcatu la numerare in susu asia avem se ne pogorimu si in josu, aratandu ele- viloru, se intielege, pe tabla prin linióre ori intraltu modu, cà deca d. e. din „siese“ luam (stergemu) „unu“ remane „cinci“, din „cinci“ stergandu éra „unu“ remane „patru“ si asia mai incolo. Acésta inca e numerare in sa indereptu.

La numerare, inainte si in dereptu avem se deprindemu pe elevi câtu se póte de bine, caci in cele din urma tóte speciele (feliurile) de operatine cu numeri se baséza pe numerare.

Deodata cu numerarea facemu cunoscute elvi- loru si cifrele, adeca semnele, cu care se scriu nu- merii; i-i facemu in sa atenti ca se faca deosebire intre numeru (care e unu ce abstrasu si esista nu- mai in idea), între numele numerului (care se aude ca cuventu) si in fine între cifra séu semnulu nume- rului (care se vede).

c) Pe bas'a numerarei se potu form'a numeri si asia, cà lângă unu numeru órecare adaugemu unulu séu mai multi numeri asemenea séu neasamenea celui dintãiu, d. e. lângă „patru“ (degete) mai adaugem âncă „patru“ si se face (se forméza) „optu“ ; séu lângă „patru“ adaugem „trei“ si se face „siete“ si

inca „doi“ si se face „noua“ si altele. Formarea numeriloru in modulu acesta se numesce adaugere (adunare séu aditiune) la carea numerulu nou ce ese se dice suma, éra numerii din carea ese acésta se numescu adenti, séu sumandi.

d) Totu pe bas'a numerarei se potu form'a nu- meri si asia, cà d. e. din „siese“ scótemu (luam) „trei“ si reman „trei“ séu luam „patru“ si reman „doi“ si asia mai departe.

Formarea numeriloru in modulu acesta se nu- mesce subtragere (subtractiune), la carea numerulu din care se subtrage altulu se dice demicsioratu (mi- nuendu), numerulu ce se subtrage se dice descosu (subtragendu), éra numerulu, carele arata cà cât re- mane (séu intrece) se numesce remasitia (restu) séu diferintia (deosebire).

e) Alu cincilea modu de a form'a numeri, se deosebesce de alu treilea adeca de adaugere (adi- tiune) numai intr'atãta, incãt la acel'a numerii cu carii lucrãm nu potu se fie unulu mai mare si al- tulu mai micu, precumu potu se fia adentii séu alt- cum sumandii, ei toti trebue se fie asemenea, d. e. „doi“ „doi“ „doi“ séu pe scurtu : de trei-ori „doi“ e „siese“. Modulu acesta de a form'a numeri se nu- mesce inmultire (multiplicatiune), pentru cà a pune unu numeru de mai multe-ori insemnéza a-lu in- multi.

Inmultirea (multiplicatiunea) de altmintrea nu e decãt o adaugere prescurtata, de aceea sciindu face cineva adaugere, va face fara greutate si inmultirea. Numerulu, care se inmultiesce se numesce de inmul- titu (multiplicandu); numerulu, carele arata cà de câte ori se inmultiesce de inmultitulu se numesce inmultitoriu séu (multiplicatoru); éra numerulu nou ce ese din operatiunea acésta se numesce product. Numerii cu cari se face inmultirea, adeca : de inmul- titulu si inmultitorulu, se mai numescu si factori, si ce ese din ei faptu.

f) Prin inmultire luandu unu numeru, de mai multe-ori am formatu unu numeru, carele, se intie- lege de sine, se póte desface (imparti) éra si in a- tãtea parti, din câte a fostu compusu, d. e. in 12 (care e compusu prin inmultire din de trei ori 4) nu- merulu 4 se afla de trei ori, asemenea 4 este a treia parte dela 12.

Modulu acesta de a form'a numeri adeca prin desfacere se numesce impartire (divisiune), la carea numerulu ce este de a se desface, impartit, se nu- mesce numeru de impartitu, séu (dividendu) nume- rulu carele arata cà in câte parti este de a se im- partii, acela se numesce inpartitoru séu (divisoru); éra ce ese se numesce quotientu. Pentru de a po- tea face divisiune se cere cá se fi facutu mai inainte multiplicatiune.

De altmintrea precum inmultirea e o aditiune prescurtata, asia si divisiunea nu e decãt o sub- tragere prescurtata; cãci d. e. a impartit pe 12 in in 4 parti nu insemnéza alta decãt a subtrage din

de impartitulu (dividendu) atâtea parti egale cât a-rata impartitoriulu (divisorulu).

g) Din impartire se pôte deduce in fine unu modu de a form'a si nesce numeri cu totulu de altfelu de cum suntu aceia despre cari am vorbitu pana acum, adeca numeri de frangeri séu fractiuni. Acestea se nascu din impartirea unui séu mai multorú întregi in parti asemenea. Se numescu frangeri, séu fractiuni spre deosebire de întregi, din cari s'au formatu. Asia d. e. impartindu unu întregu in doua parti se nascu frangeri, ce se numescu jumetati; impartindu întregulu in trei parti se nascu treimi; impartindu întregulu in siepte se nascu sieptimi, si asia mai incolo.

Jumetatile, treimile, sieptimile, optimtle . . . se numescu asiadara frangeri.

Spre a infacisia copiiloru formarea frangeriloru nu avem lipsa, decât numai de o cóla séu si numai de o fóia de hartia, pe carea o inaturam dupa cum vrem se aratam, jumetati patrare ori alte frangeri; asemenea potemu se infacisiemu eleviloru nascerea frangeriloru si prin tairea unui măru.

Frangerile le scriemu totu cu acelea cifre, cu care scriemu si numerii întregi, numai cât pentru fiecare numeru de frangere se întrebuintiéza dóua cifre scrise mici, una deasupra si cealalta sub o linióra de desubtu, d. e. $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$ (1 jumetate, 2 treimi). Dintre cifrele acestea numai cea deasupra infacisiéza numeru, adecá o câtatime ore care; prin cea dedesubt se infacisiéza numele frangeriloru, va se dica ea sta in loculú numirei frangeriloru. De aceea se si numesce cifr'a deasupr'a numeratoriu, éra cea dedesubtu numitoriu. Avendu de a lucr'a de a face cu frangeri avem se luam in privire asiadara numai cifr'a prin carea se infacisiéza numerulu (adeca numeratoriulu), éra cifr'a cealalta, cea de desubtu (numitoriulu) o cetim numai ca nume. In chipulu acesta si operatiunile cu frangeri devinu a fi in tocmái si a nu se deosebi intru nimica de operatiunile cu numeri întregi.

Acestea siepte suntu modurile, in care se potu forma numeri. La formarea numeriloru in tóte modurile aceste are se conduca invetiatoriulu, pe elevi precum am disu si mai inainte, nu prin esplicari despre fiinti'a numeriloru si despre referinti'a aceiora, ceea ce se tine de resortulu Aritmeticeii ca sciintia, ci curatu numai prin esemple practice, care alese bine ii ducu pe acei'a ca pe nesimtite la formarea numeriloru, si prin aceea totodata si la computu, adeca la aplicarea numeriloru la diferitele referintie ale vietii.

Pentru de a face pe elevi, ca se-si cástige cátu mai mare desteritate in formarea numeriloru, modurile de a form'a numeri aratate mai susu, suntu de a se tract'a in legatura unele cu áltele, trecendu adeca dela fiacare operatiune la alta deduce o operatiune din áltele ce semana séu suntu opuse cu totulu între sine; asia este de a se impreun'a d. e. numerarea

inainte inderept, aditiunea cu subtractiunea si subtractiunea cu aditiunea, asemenea, multiplicatiunea cu aditiunea, divisiunea cu subtractiunea, si in fine, divisiunea cu multiplicatiunea.

Ce privesce la planulu din afara dupa care este de a se tracta in scól'a poporala invetiamentulu din computu, acesta se imparte in mai multe cursuri. In fie-care cursu suntu de a se deprinde elevii la formarea numeriloru in tóte modurile aratate.

In cursulu dintaiu vinu numerii pana la 10 (si de aici pana la 30.)

Numerii acestia inainte de tóte suntu de a se infacisia eleviloru unulu cáte unulu prin degete, linióre pe tabla, séu plumbelpe pe masin'a de computu, ori alte obiecte, dupa aceea suntu de a-se pune copii ca se numere inainte si indereptu, mai departe, se faca aditiune, subtractiune, inmultire si impartire cu ei, incopecendu de operatiunea acésta din urma si formarea unoru frangeri mai cunoscute, precum sunt jumetatile, treimile, patrarele s. a., care se potu infacisi'a prin taiere unei foi de hartie, séu a unui meru.

In cursulu alu doilea vinu de a se lua deocamdata numeru pana la 30 si dupa aceea pana la 100. Operatiunile ce sau facutu cu numerii din cursulu antaiu se repetiescu si se mai amplifica prin numerii cei noi, ce se infacisieza eleviloru in cursulu acest'a.

De odata cu numerarea dela 10, (respective dupa planulu de invetiamentu, dela 30) mai in susu avem se dam copiiloru idea despre unimi simple, adeca despre numerii pana la 10, precumu si despre unimile mai inalte decadice (de diece), si in fine avem se le facemu cunoscute si scrierea numeriloru prin cifre.

Pentru de a d'a eleviloru idea despre unimile simple si despre unimile mai inalte decadice, n'avemu decâtu se-i punemu se numere, si se-i facem atenti ca numerandu noi diece unimi, pe acelea le luam intrun'a cá când aru fi o unitate si-i dam nume deosebitu, d. e. unu, doi, trei, patru, diece, (unu diece), doi dieci, trei dieci, patru dieci, cinci dieci, . . . diece dieci (o suta).

Unde se incepu asiadara unimile de trépta mai inalta? La unu diece, si tinu pana la o suta; dela o suta incolo apoi se incepu unimi de o trépta si mai inalta, si asia mai departe.

Dupa-ce au invetiatu copii a scrie si a întrebuintia bine cifrele, ii punem se faca mentionatele operatiuni cu numeri si in scrisu (pe tabla) ii dedam insa cá deocamdata cifrele se nu le privesca altmintrea, decât ca pe nesice medilóce pentru de a ne ajutá memori'a; ca se nu uitam numerii, cu cari avem de a oper'a; operatiunile insa le facemu dupa judecatá mintii, ca si mai inainte, când inca nu cunosceau elevii cifrele. Prescurtarea, ce o putem dá computului prin întrebuintiarea cifreloru, o aratam eleviloru mai tardiu numai dupa ce-i vedem cá sunt deprinsi de ajunsu in computulu verbalu, carele este

scopulu principalu in scól'a poporala si trebuie se preceada peste totu loculu celui scripturisticiu.

Ciclulu numeriloru pana la 100 deschide unu campu pe cât de estinsu pe atât si de interesantu pentru feliuritele deprinderi in formarea numeriloru. De aceea cursulu de invetiamentu, ce este de a se desfasiur'a. pe bas'a ciclului acestuia, are se ocupe pe copii celu pucinu vre o doi ani. In ciclulu acesta de numeri este de a se pune o basa solida atât pentru computulu verbalu cât si pentru celu scripturisticiu, facutu si cu numeri intregi si cu frangeri. Esemplele si respective problemele, ce incepem a le da aici eleviloru spre deprindere in computu, suntu de a-se lua din viatia practica, si pentru ca se fie intielese suntu de a se aduce in legatura cu explicarea referintieloru vietii, la care se aplica numerii, va sa dica, cu fla-care esemplu de computu avem se impreunamu unele si altele dintre cunoscintiele reale, despre care am vorbitu mai inainte.

Tractandu esemplele de computu asia practicu, problemele de regul'a de trei tóte le putem desface in esemple simple de multiplicatiune, ori divisiune.

Cursulu alu treilea cuprinde in sine numerii dela 100 pana la 1000, si apoi dela 1000 pana la 10,000 dela 10,000 pana la 100,000, si 1.000,000.

Dupa-ce copii, in cursurile doua de mai inainte, pe bas'a intuitiunei au invetiatu a forma numeri pana la 100, avem se-i conducem de aici inainte treptatu si mai departe in asia numit'a sistema decadica. Constructiunea sistemei decadice, precum in cursurile de mai inainte, asia si de aici incolo o infacisim prin numerare, punem adeca pe copii ca se numere dela 100 inainte si-i facem atenti la legatura (sistema) numeriloru, dupa carea in numerare totu diece unitati luate intru'na fac o unitate de gradu mai inaltu, diece unitati de gradulu acest'a mai inalt fac o unitate de gradu si mai inaltu, si acesta merge in infinitu pentru cà câmpulu numeriloru este infinitu, nemarginitu. Asia d. e. 10 unimi facu 1 diece, 10 diecimi séu diece dieci facu un'a suta, diece sute facu un'a miia si asia mai departe.

Cele trei trepte decadice dintain, se potu face invederate eleviloru si prin banii ce suntu in cursu la noi, precum prin cruceri, dieceri si floreni.

Pe bas'a trepteloru decadice invetiam pe copii in urma si scrierea numeriloru dela 100 in susu, ceea ce o putem face in modulu urmatoriu: punemu pe copii se spuna in rendu treptele decadice dupa cum urméza un'a dupa alta, apoi insemnamu locurile loru cu puncte pe tabla incependu de pre dréptá spre sténga, locurile acestea au se ni le numescá elevii si inainte si indreptu, in fine le dictám numeri, anjáiu câte unulu, dupa aceea mai multi, pe cari au se-i scrie la loculu numirei loru.

Dupa ce au invetiatu copii a scrie numerii in chipulu aratatu, i-i punemu se-i si cetésca. Deprinderile, ce le facem inasa pentru scrierea si cetirea numeriloru din treptele mai inalte decadice, avemu

sele marginimu numai pe langa numerii ce potu veni in viatia; caci e cu totulu in contr'a scopului scólei poporale a deprinde pe copii cu sute de mii, milióne, sute de milióne... si prin aceea a perde timpulu celu pretiosu care avemu datorintia, a-lu folosi cu scumpetate, pentru de a pune pe copii in stare, ca se scia intrebuintia corectu si cu siguritate numerii, cu cari vor avé de a face in viatia. Scrierea si cetirea de milióne, bilióne, trilióne si patraióne avemu se le aretam eleviloru prin doua trei esemple, nu pentru alta, decât numai ca se le damu o idea despre nemarginitulu campu alu numeriloru.

Dupa-ce bas'a numerarei am facutu pe copii se cunósca constructiunea sistemei decadice, trecemu mai incolo la celelalte operatiuni, la aditiune, subtractiune, multiplicatiune si divisiune, cari si cu numerii dela 100 in susu, le facemu ca si in cursurile de mai inainte, cu ace'a deosebire numai, cà largindu-se aci campulu numeriloru si esemplele vinu din ce in ce mai mari si mai amplificate intretiesandu-se prin ele totu mai multe cunoscintie reale.

Operatiunile, cu numeri mai mari, le facemu firesce numai in scrisu, càci nepotend tiné in minte numerii, verbalu (de rostu) nici nu se potu face. Pe bas'a astorfeliu de esemple cu numeri mai mari aratam copiiloru folosulu ce-lu potemu trage dela cifre, si pentru aceea, càci prin ele computulu se póte simplici'a si scurta fórté tare.

In fine avemu se mai luam in privintia deosebita áncá frangerile ce vinu in viatia mai desu inainte, precum si intrebuintiarea loru, mai departe, prefacerea din intregi in frangeri si din frangeri in intregi, angustarea si largirea frangeriloru si cu acestea deodata si reducerea frangerileru la o numire, care tóte suntu de a se aretá eleviloru nu dupa regulele abstrase ale Aritmeticei, ci in modu intuitivu si prin esemple luate din viatia.

Eli'a Bochisiu,
inv.

Iubileulu de 25 de ani alu Uníversitátií din Bucuresci.

(Continuare.)

Discursulu dlui Al. Orescu.

Acetia suntu, Sire, Altetia Regala si Onorata Adu-nare, elementele, constituite printr'o progresiune normala si continua, cari au justificatu pe deplinu infintiarea Uníversitátií nóstre din Bucuresci. Legea Instructiunei publice, decretata la 25 Noemvre anulu 1864, putem dice cà n'a facutu altceva, decât a dá o sanctiune legala unei stári de lucruri áncá pe atunci existente, când ea a stabilitu, cà vor fi in Uníversitatea din Bucuresci, „patru specii de Facultáti, adeca un'a de filosofia si litere, alt'a de dreptu, alt'a de medicina si in fine alt'a de sciintie fisice, matematice si naturale.“ Acea lege prevedea unu numeru de noua studii de predatu in Facultatea Juridica; dou e-s pre-die ce in cea medicala, unde fórté

multe materii diferite se aflau prea strînsu condensate si aglomerate; in Facultatea de sciintie, studiile prevădute erau in numeru de doue-spre-diece; in cea filosofica si literara erau numai optu.

Totusi, la 1864, in primul anu alu infintiierei Universitătii năstre, — care pe atunci cuprindea numai trei Facultăti, cu exclusiunea celei medicale, remasa pana la 1869 in stare de scóla speciala, — catedrele indicate in lege nu au fostu tóte de indata implinite: Facultatea de dreptu avu numai optu profesori si nu năua; cea de sciintia si ese, in locu de doispre-diece; cea de litere cinci, cu trei mai putienu decăt erau prevăduti. Cu timpul in se si cu experientia, se implinira aceste lipsuri, si chiar se facura adause la studii si la catedre. In unele locuri, materiile, prea mult aglomerate, s'au impartitu intre dăue séu mai multe catedre, — si acest'a a fostu casulu mai alesu la facultatea de medicina. In alte locuri, si mai cu séma in Facultatea de dreptu, pentru aceleasi studii s'au creatu indoite si intreite catedre pentru studii neprevădute in legea dela 1864, desi unele din studii fusera inscise in legea de cu 29 de ani mai inainte. Voiu semnala, ca apartienendu acestei categorii de năua infintiierei, cursurile de Filologia Comparativa si de Archeologia, adaugate la facultatea de litere, printr'o lege din 1877; apoi catedrele de Theoria Functiuniloru si de Chimia Organica, infintiate la Facultatea de sciintie, unde acum de curéndu a mai fostu inscisa si o catedra, inca neocupata de Termodinamica si Fisica Practica. La Facultatea de litere asemeni este o năua catedra fara profesor, aceea de Limbile Slavice, pe când cea de Istoria Literaturii este inlocuita prin catedra de Limbi si Literaturi Neolatine, ér cea de Istoria Universală Criticã e impartita in dăue catedre, cu adausulu Epigrafiei la un'a din ele.

Tóte aceste preschimbări si adause suntu fapte naturale, caci precum neincetatu in lumea intréga cresce cerculu cunoscintieloru omenesci, asia si la noi, pe tóta diu'a se simtu noue trebuintie in cultur'a intelectuala si se ivescu noi factori, apti a respandi acea cultura in tier'a năstra.

Sire, multiamita puternicei impulsinii si luminetei protectiunii, ce Maiestatea Văstra bine-voiti a acordá la tot ce se atinge de desvoltarea si de marirea natiunii, multiamita si dispositiuniloru, prin care, in diferite rënduri, guvernulu a secundatu aceste inalte planuri ale Maiestatiei Văstre, Universitatea din Bucuresci este in stare de a constatá in sine, pe langa cev'a, lipsuri, mari inbunetătiri, si de a probá, prin fapte, insemnatele progrese ce s'au sevėrsitu intr'ėns'a in cursulu primulu ei stadiu de unu patraru de secolu.

Pentru acestea — adeca pentru a inveda si binele efectuatu in Universitate si prin universitate, si necesitatile ei pentru viitoru, — nu voiu face mai multu, — temendu-me a ve obosi peste mesura cu simpli date statistice — decăt a resumá in câteva, cuvinte miscarea Universitătii năstre, din trei puncte de vedere: 1) No-

menclatur'a corpului profesoralu, care a ocupatu pana acum catedrele Universitare; 2) Numerulu studentiloru, cari au frecventatu cele patru facultăti si au obtienutu titluri universitare intr'ănsule; in fine 3) Administrarea averei proprie a Universitătii.

Am mai spus, că universitatea din Bucuresci s'a deschisu, acum doue-diece si cinci de ani, cu 19 profesori la cele trei ale sale facultăti de pe atunci, pe când scóla de medicina avea 14 profesori; prin urmare erau ocupate in Bucuresci 33 catedre de invetiamentu superioru.

Dintre cei dela infintiare, cinci-spre-diece profesori, pe cari mai toti am avut ocaziune a-i numi, ocupa astadi inca locurile lor; altii au venitu succesivu se complinésca catedrele existente séu create de pe vremi; dintre acesti'a doispre-diece au intratu in universitatea din Bucuresci prin transferarea lor dela unu postu analogu in universitatea surora din Iasi, printre cari cei mai vechi sunt d-nii V. A. Urechia, dr. Brândza, Titu Maiorescu, regretatulu Al. Siendre si altii. Cei mai multi profesori, adeca unu numeru de 32, au castigatu catedrele lor in conformitate cu legea esistenta, ér altii, precum d-nii d-ri Calenderu, Babesiu si Asachii prin o lege speciala.

Cá resultanta a acestui scurtu conspectu asup'r'a personalulu didacticu alu universitătii năstre in cursu de 25 ani, aducu la cunoscintia publica list'a actualiloru titulari de catedre, care sunt in numeru de 57, si adeca 11 profesori la facultatea de dreptu 11 la facultatea de litere, dér cu o catedra mai multu, care este inca vacanta; 12 profesori la facultatea de sciintie, asemena cu o noua catedra fara profesor; si 23 profesori la facultatea de medicina. Cu totul Universitatea năstra a numeratu pana acum 80 de profesori.

De am voi se damu liberu cursu tuturor aspiratiuniloru năstre catrá perfectionare, póte că si facultatea de medicina, cea fara tagaduala mai bogatu indiestrata cu catedre de specialitătii, ar reclamá si dėns'a, spre a ei complectare, inca mai multe cursuri, ér mai cu séma ar cere o inavătire a unor'a din cursuri cu laboratorii bine aprovisionate, care se dea instructiunii o sanctiune mai practica, mai eficace, si se permita profesoriloru a se tiné mereu in curentulu sciintiei.

(Va urmá.)

D i v e r s e .

* *Alegere de preotu.* Pentru cele doue parochii vacante din Curticiu s'au alesu de preoti prin sindulu parochialu, intrunitu Duminec'a trecuta: parintele Gregoriu Mladin, parochu in Siclau si dlu Teodor Pinteru, clericu absolutu alu eparchiei aradane. Alegerea a decursu, precum ni-se reportéza, intr'o ordine esemplara!

Felicitările năstre alesiloru poporului!

* *Promotiune.* Domnulu Silviu Iuniu Puscaru, absolventu alu academiei orientale din Viena

dupa depunerea rigoróseloru prescise a obtienutu gradulu de doctoru in sciintiele juridice de statu la universitatea din Pest'a. — Felicitările nóstre.

* **Multiamita publica.** Subsemnatulu — in numele comitetului parochialu aducem cu celu mai profundu respectu si pre acést'a cale Ilustrității Sale Dlui Conte Felix Harnoncour de Écska, multiamit'a nóstra, pentru ofertulu crestinescu de 50 fl. v. a., cu carele a contribuitu la redicarea bisericeí nóstre acum zidite. — Dumnedieu resplatésca-i acést'a darnicie prin o sanetate in familie si o viétia plina cu bucurii. — Iancahidu, la 14. Noemvre 1889. st. n. — *Nicolau Raichicu*, preotu si presiedintele com. par.

* **Mai multu respectu Duminecei.** Din Fagarasiu se comunicá fóiei „H Ztg.“ cá in Noulu-románu s'a intemplatu o mare nenorocire. Se lucrá adeca la ridicarea unei biserice reformate si spre a ispraví lucrulu mai in graba constructorii au esitu si in Dumineca trecuta si a inceputu cu continuarea lucrului. Abia inse incepurá bine si tóta bolt'a bisericeí se derima deodata si ingropá sub ruinele ei pe lucrători. Siase dintre lucrători au remasu morti pe locu, 4 suntu gravu râniti, incât numai e sperantia de a traí. Se vorbesce, cá lucratorii mai intáiu s'au opusu si n'au voitu se lucre Dumineca si numai in urm'a staruintieloru preotului reformatu, carele insu-si conducea lucru, s'au induplecatu a lucrá. — Respectati Dumineca cáci e diu'a Domnului!

* **Rendunele de resbelu.** Unu locuitoru din Roubaix, d. Desbouvrie, a propusu intrebuintiarea „renduneloru“ ca paseri calatóre, insarcinate cu ducerea sciriloru. D-sa a datu drumulu, in séra de 7 Septemvre 1888 la 4 óre si unu quartu, pe Esplanada Invalidiloru, la doua randunele, care dupa ce s'au invertitu putinu, au disparutu in directiunea Nordulu si au ajunsu la Roubaix la 5 si jum. óre. Facusera dér 150 de kilometri in 75 de minute. Se dice, cá in timpu de 2 pana la 5 septemani potu fi invetiate a face serviciulu.

* **Statistic'a** espositiunei univérsale din Parisu. Din raportulu oficialu se vede cá espositiunea au cercetat'o cinci milióne de ómeni din provincia. Daca socotimu cá preste tot fia-care a cheltuitu 100 de franci resultá cá acesti óspeti au datu cinci sute de milióne de franci in Parisu. Din tieri straine au fost caletoritu unu milionu si 500,000. Daca i socotimu cu 500 franci spese de unulu, resultá cá au lasatu 750 milióne franci in capital'a republicei francese. Dintre straini au fost: 380,000 anglesi, 225,000 belgiani, 250 mii americani, 25 mii africani (cei mai multi din Algeri'a) 50 de mii spanioli, 52 mii elvetiani, 38 mii italieni, 32 mii austro-ungari, 7000 romani 5000 turci, portugesi 3500, asiati la olalta 8250, australian 3000. „Hotel Centinental“ si „Grand Hotel,“ cele mai mari doue birturi din Parisu au adapostitu la 80 mii de caletori. Óspetii platitori cari au cercetat' espositiunea au fost din 6 Maiu pana in 5 Noemvre 25 milióne 280,254. In diu'a din urma au mai cercetat'o 400 de mii

de óspeti. Vr'o patru milióne au cercetat' gratuitu espositiunea. Pentru visitarea turnulu Eiffel s'au incassatu la siepte milióne franci. In timpulu espositiunii in Parisu s'au consumatu di de di 967,500 chilogramuri páne, 102,780 carne de vita, 121,532 de vitielu, 97,629 de óie, 69,087 de porcu, 12,252 de calu si de magariu, 209,663 chilogramuri carne de hóre; apoi 92,573 póme, 25,272 darabe de óue, 1,200,632 legume, 230,522 unsóre, 18,249 chilogramuri pesce de ríu, 156,712 chilogramuri pesce de mare, 412,532 darabe stride. Venitulu drumulu de feru apuseanu a fost cu diece milióne franci mai mare ca pre acelasu timpu in anulu trecutu. Pre corabii au venitu 100,000 de straini, intre cari 6000 numai din orasiulu americanu Nou-iore.

Concursu.

Pentru deplinirea parochiei gr. or. de class'a III din Monostoru, se escrie concursulu cu terminu de alegere pe 17/29. Decemvre a. c.

Emolumintele sunt: un'a sessia pamentu aretoriu, casa parochiala cu $\frac{3}{4}$ jugeru intravilanu, dela 50 numeri de case cáte $\frac{1}{2}$ meti, éra dela 20 numeri de case numai cáte $\frac{1}{4}$ meti de cucruzu in bómbe, si stol'a usuata dela 70 numeri de case.

Recursele ajustate conform presciseloru Statutulu organicu sè se trimita parintelu protopresviteru tractualu Georgiu Creciunescu, in Belintiu p. u. Kizetó, pana la 15/27. Decemvre a. c.; avénd recurrentii in vr'o Dumineca ori serbatóre a se presentá in biserice'a locala, spre a-si aretá desteritatea in cantari ori cuventari bisericesci.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: G. CRECIUNESCU, m. p. prott.

Se escrie concursu de nou pentru deplinrea párochiei vacante de clas'a III. F-Osiorheiu cu fili'a Fugheu, protopresviteratulu Oradii-mari, cu terminu de alegere pe 10/22. Decembre 1889.

Emolumintele sunt:

I. Din comun'a matre F.-Osiorheiu:

a) Cas'a parochiala cu intravilanulu pretiuita in 60 fl. — b) $3\frac{1}{4}$ jugere catastrale pamentu aratoriu, si unu fenatiu 56 fl. — c) Dreptulu de pasionatu pentru 10 vite, 10 fl. — d) Birulu 12 cubule cucuruзу sfarmatu 60 fl. — e) Dela 40 numeri cate o di de lucru 16 fl. — f) Din stóle 45 fl.

II. Din fili'a Fugheu:

g) Intravilanul parochialu computatu in 16 fl. — h) $3\frac{1}{2}$ jugere catastrale pamentu aratoriu, si unu fenatiu 65 fl. — i) Dreptulu de pasionatu pentru 5 vite 5 fl. — j) Birulu 7 cubule cucuruзу 35 fl. — k) Dela 25 numeri cáte o di de lucru 10 fl. — l) Din stóle 25 fl. Venitulu totalu face 403 fl. v. a.

Recursele ajustate conform presciseloru Stat. org., pana la 4/16. decembre se se trimita subscrisului in Oradea-mare (N. magyar utca 22. sz.) avendu recurrentii a se presentá in St. biserica din F.-Osierheiu, spre a-si aretá desteritatea in cele bisricesti.

Comitetulu parochialu.

In cotielegere cu: TOM'A PACALA, m. p., protopresv.